The Gleaner

Vol 17 (1981)

Ο Καλλίνικος Κρεατσούλης στην Ιταλία

Στέρ. Φασουλάκης

doi: [10.12681/er.317](https://doi.org/10.12681/er.317)

To cite this article:

Φασουλάκης Σ. (1981). Ο Καλλίνικος Κρεατσούλης στην Ιταλία. *The Gleaner*, 17, 267–272.
<https://doi.org/10.12681/er.317>

Ο ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΚΡΕΑΤΣΟΥΛΗΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Ὁ Καλλίνικος Κρεατσούλης¹ εἶναι γνωστός ὡς ἐφημέριος τῆς ἑλλη-
νορθόδοξης ἐκκλησίας τῆς Μασσαλίας (1826-1861) καὶ ὡς ὁ ἄνθρωπος ποὺ
διέσωσε τὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ (1837)². Ὅμως, ἂν καὶ
εἶναι μιὰ ἐνδιαφέρουσα προσωπικότητα τοῦ 19^{ου} αἰ., δὲν ἔχομε γι' αὐτὸν
μιὰ ἐξακριβωμένη βιογραφία³ καί, πολὺ περισσότερο, μιὰ τοποθέτησή
του στὸν ἰδεολογικὸ χῶρο τῆς ἐποχῆς. Σκοπὸς τοῦ παρόντος μελετήμα-
τος εἶναι νὰ ξεκαθαρίσει μερικὰ χρονολογικὰ καὶ προσωπογραφικὰ⁴ ζητή-

1. Τὸ ἐπώνυμό του ἀπαντᾷ καὶ ὡς Κρεατζούλης, Κριατζ(ζ)ούλας, Κρεατζούλας
ἢ Κρεατσούλας. Τὴν τελευταία μορφή χρησιμοποιεῖ ἀκόμη σήμερα ἡ οἰκογένεια στὴ
Χίο.

2. Βλ. Ἀδαμαντίου Κοραῆ, *Τὰ μετὰ θάνατον εὐρεθέντα συγγραμμάτια*, τ.
Α', Ἀθήνα 1881, σ. νς', ροή'-ρπγ' (στὸ ἐξῆς: Μάμουκα, *Πρόλογος*), καὶ Στεφάνου
Δ. Καββάδα, *Ἡ ἐν Χίῳ Βιβλιοθήκη Κοραῆ* (*Ἱστορία, κατάλογος χειρογράφων*),
Ἀθήνα 1933 (στὸ ἐξῆς: Καββάδα, *Βιβλιοθήκη*), σ. 27-41. Ὡς σημειωθεῖ ἐδῶ κάτι
ποὺ δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Καββάδα, ὁ.π., σ. 40, ὅτι καὶ ἡ βιβλιοθήκη Κ. Κρεατσού-
λη (1800 περίπου τόμοι) μὲ 20 χειρόγραφα τοῦ Κοραῆ περιῆλθε ἀπὸ ἀγορὰ στὴν κυ-
ριότητα τῆς Βιβλιοθήκης Χίου τὸ 1884· βλ. *Ἐκθεσις τῆς καταστάσεως τοῦ ἐν Χίῳ*
Γυμνασίου καὶ τῶν ἄλλων δημοσίων αὐτῆς σχολείων, Ἀθήνα 1885, σ. 28-29.

3. Σύντομο ἐκλαϊκευτικὸ σημείωμα δημοσίευσε ὁ π. Μάρκος Ἀγ. Βασιλάκης
στὰ *Χιακὰ Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά* του, τ. Α', 1950-1951, τχ. 1, σ. 34-35. Τὰ τῆς
ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τῶν Ι. Ανδρεάδη, Ν. Βαφειάδη καὶ Κ. Κρεατσούλη ἀνέπτυξα
στὴ διάλεξή μου «Τρεῖς φυσιογνωμίες τῆς ἐποχῆς τοῦ Κοραῆ» (Βροντάδος Χίου,
15 Ἀπριλίου 1979).

4. Ὁ Καλλίνικος Κρεατσούλης (1785-1861) ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ δὲν ταυτίζεται
μὲ τὸν ὁμώνυμο ἀρχιμανδρίτη καὶ συγγενή του (κατὰ κόσμον Ἀλέξανδρος), ἐφημέριο
Τεργέστης, ἀργότερα μητροπολίτη Ἀρδαμερίου καὶ συγγραφέα τῶν ἄρθρων «Περὶ
τῆς καταγωγῆς τοῦ Κοραῆ», ἐφ. *Παγχιακή*, 13 Ἀπριλίου 1908, σ. 2, καὶ «Ἐκκλη-
σις τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Χίως Σχολῆς», *Χιακὰ Χρονικά*, τ. Α', 1911, σσ. 37-42 (γιὰ τὸν
ὁποῖο βλ. [Γ. Ι. Ζολώτα], *Ἐκθεσις τῶν ἐν τοῖς Ὁρθόδοξοις Δημοσίοις Σχολείοις*
Χίου πεπραγμένων κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη 1893-4... καὶ 1899-1900, Χίος 1901, σ.
205-206, καὶ Μάρκου Ἀγαπητοῦ Βασιλάκη, *Χιακὰ Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά*, τ. Β',
[1952-1954], τχ. 1-2, σ. 53). Ἐπομένως οἱ δύο Καλλίνικοι πρέπει νὰ διακριθοῦν στὸ
βιβλίο τοῦ Κώστα Θ. Λάππα (ἐπιμ.), *Τρύφ. Εὐαγγελίδου "Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκο-
κρατίας"*: *Εὔρετήριον*, Ἀθήνα 1973, σ. 35.

ματα που σχετίζονται με τον Κρεατσούλη και συγχρόνως να φωτίσει κάπως την περίοδο που πέρασε αυτός στην Ίταλία, μεταβατική ανάμεσα στην εποχή που έζησε στη Χίο (1785-1822) και σ' αυτή που έζησε στη Μασσαλία (1826-1861).

Ο Καλλίνικος (κατά κόσμον: Κωνσταντίνος)⁵ Κρεατσούλης γεννήθηκε στη Χίο το 1785. "Οτι το έτος αυτό είναι ή σωστή χρονολογία της γεννήσεώς του και όχι το 1787⁶, αποδεικνύεται από τα έξι δύο έγγραφα: α'. σέ κατάλογο Έλλήνων της Μασσαλίας⁷ αναφέρεται ότι το 1827 ο Κρεατσούλης ήταν έτών 42· β'. σέ γράμμα του του 1849 σαφώς λέγει ο ίδιος ότι φέρει «έπ' ώμου δέκα πέντε έτη της παρελθούσης [= ΙΗ'] εκατονταετηρίδος»⁸.

Στά παιδικά του χρόνια ήταν μαθητής Αθανασίου του Παρίου, στη Σχολή της Χίου· αργότερα υπηρέτησε ως διδάσκαλος στην ίδια σχολή⁹. Διάκονος χειροτονήθηκε πριν από το 1817¹⁰ και πάντως το 1820 διορίσθηκε έφημέριος του Ταξιάρχη της Καμπάνας στη Χίο¹¹.

Στά 37 του χρόνια, με τις σφαγές της Χίου, αρχίζει μια νέα περίοδος για τον Κρεατσούλη. Λίγα γνωρίζουμε για το πώς σώθηκε από τη γενοκτονία του 1822¹² και είναι περίεργο ότι και ο ίδιος που είχε ισχυρότατες έμπειρίες δεν φρόντισε ποτέ να τις απομνημονεύσει. Το μόνο βέβαιο είναι ότι τον Ιούνιο του ίδιου έτους ο Κρεατσούλης βρισκόταν στην Τεργέστη. Πρόσφυγας κατατρεγμένος και χωρίς οικονομικά μέσα αναγκάσθηκε

5. Την κοσμική όνομασία του μάς διέσωσε ο Μάμουκας (*Πρόλογος*, σ. ροδ'-ροε'). Ο ίδιος λόγιος, ο όποιος υπήρξε μαθητής και —μετεπαναστατικά— επιστολογράφος και συνεργάτης του στην έκδοση των καταλοίπων Κοραή, μάς διέσωσε μοναδικές πληροφορίες για τον Κρεατσούλη.

6. Ο Νικόλαος Σωτ. Κρουσουλούδης, *Ο βίος και το έργο του εθνομάρτυρος μητροπολίτου Χίου Πλάτωνος Φραγκιάδου (1776-1822)*, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 82, σημ. 56, προφανώς παρεξήγησε το σημείωμα του Κρεατσούλη για τα συμβάντα του 1787 (βλ. *Χιακά Χρονικά*, τ. Β', [1914], σ. 122). Όταν ο Κρεατσούλης λέγει «με είχαν εις την φύλαξιν 4 μηνών» εννοεί: με είχαν απομονώσει για διάστημα 4 μηνών.

7. Βλ. Ελένης Ε. Κούκου, *Ιωάννης Α. Καποδίστριας: Ο άνθρωπος - ο διπλωμάτης (1800-1828)*, Αθήνα [1978], σ. 392.

8. Βλ. Καββάδα, *Βιβλιοθήκη*, σ. 69.

9. Μάμουκα, *Πρόλογος*, σ. ροδ' και ροζ'. Βλ. και Κ. Α[μάντου], «Εκ της βιβλιοθήκης του Καλλινίκου Κρεατσούλη», *Χιακά Χρονικά*, τ. ζ' 1926, σ. 144 και 152.

10. Μάμουκα, *ό.π.*, σ. ροε'-ροζ'.

11. Βλ. Κ. Α[μάντου], «Εκ της βιβλιοθήκης του Καλλινίκου Κρεατσούλη», *Χιακά Χρονικά*, τ. Β' (1914), σ. 121-122.

12. Μάμουκα, *Πρόλογος*, σ. ροζ'.

νά ζητήσει υποστήριξη από τους συμπατριώτες του τῆς παροικίας. Ἐνῶ βρισκόταν ἀκόμη στὸ λοιμοκαθαρτήριο καὶ μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ συμπολίτη του Ζαννῆ Βλαστοῦ, ἐξασφάλισε μιὰ θέση δασκάλου στὴν ἐλληνικὴ σχολὴ τῆς Τεργέστης μὲ μισθὸ 500 φλωρίνια τὸν χρόνο. Τὸ σχετικὸ ἔγγραφο διασώθηκε στὴ Βιβλιοθήκη Κοραῖ (Χίος) μὲ ἀριθμὸ 275,ζ'. Εἶναι μιὰ ἐπιστολὴ τῶν ἐπιτρόπων τῆς Τεργέστης πρὸς τὸν Ζαννῆ Βλαστό. Τὴ δημοσιεύω ἐδῶ διατηρώντας τὴν ὀρθογραφία της.

Πρωτότυπο, λυτό, δίφυλλο 22 × 21. Τὸ φ. 1^ν λευκὸ. Ὀλίγα ὀρθογραφικὰ λάθη. Ἀναλύθηκαν οἱ συντομογραφίες.

Τιμώτατε Κύριε Ζαννῆ Βλαστέ!

Οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἔλαβαν τὴν ἐπιστολήν σας 17^η τοῦ παρόντος, καὶ ἰδόντες εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ Κύριος Καλίνικος Ἱερομόναχος δέχεται τὴν πρότασιν αὐτῶν, διὰ τὰ παραδίδη εἰς τὴν αὐτὴν Σχολὴν ὅποια μαθήματα ἤθελαν διορισθεῖν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐπιτρόπους, τὸν ἐψήφισαν ὁμοφώνως Διδάσκαλον τῆς αὐτῆς Σχολῆς δι' ἓνα χρόνον ἐπὶ μισθῷ f 500» — Παρακαλοῦμεν λοιπὸν τὴν τιμωότητά σας νὰ φανερώσετε εἰς τὸν κύριον Καλίνικον τὴν ἀπόφασιν ταύτην, καὶ νὰ τὸν παρακινήσετε διὰ τὴν καλὴν τάξιν νὰ γράψῃ ὁ ἴδιος εἰς τοὺς ῥηθέντας Ἐπιτρόπους ὅτι δέχεται τὴν ἀπόφασίν των, καὶ ὅτι θέλει παρῶντα εἰς αὐτούς, εὐθὺς ὅταν ἐκβῇ ἀπὸ τὸ Καθατήριο, διὰ τὰ μάθη ἀπὸ τοὺς ἰδίους ὅποιον εἶναι τὸ νέον σύστημα τῆς ῥηθείσης Σχολῆς, καὶ ὅποια εἶναι τὰ μαθήματα τὰ ὅποια πρέπει ὁ κύριος Καλίνικος νὰ παραδίδη εἰς τοὺς μαθητάς, καὶ ἐπομένως νὰ γραφθῇ κατὰ τάξιν καὶ τὸ ἀναγκαῖον συμφωνητικόν, πρὸς ἡσυχίαν τῶν συμφωνοῦντων μερῶν.

Ταῦτα παρακαλοῦμεν τὴν τιμωότητά σας νὰ φανερώσετε τὸν κύριον Καλίνικον, καὶ σᾶς ἀσπαζόμεθα ἀπὸ καρδίας.

Οἱ ἐπίτροποι τοῦ γένους τῶν ἐνταῦθα
Γραικῶν

Τριέστιον τὴν 19^η Ἰουνίου 1822.

Ἰωάννης Βορδόνης
Ἐλευθέριος Μ. Οἰκονόμος
Ἰάκωβος Ῥώτας

Στὸ φ. 2^ν

Τῷ Ἐντιμοτάτῳ
Κυρίῳ Τζαννῆ Βλαστῷ
εἰς Τριέστιον

Σημείωση με τὸ χέρι Κ. Κρεατσούλη:

Ἰγνάτιος Σκαλιούρης ὀνομάζεται
ὁ Διδάσκαλος τῆς Τεργέστης.¹³

Ὁ Βλαστός κοινοποίησε τὴν ἐπιστολὴ τῶν ἐπιτρόπων στὸν Κρεατσούλη ζητώντας του νὰ τοὺς ἀπαντήσῃ ὁ ἴδιος γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς θέσεως ποὺ τοῦ πρόσφεραν. Πράγματι ὁ Κρεατσούλης ἐτοίμασε τὴν ἐπομένη τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολὴ ποὺ σώζεται στὸ ἴδιο δίφυλλο τῆς Βιβλιοθήκης Κοραΐ με τὸν ἀριθμὸ 275,ζ'.

Σχέδιο γραμμένο στὸ φ. 2Γ τοῦ προηγούμενου. Ἀναλύθηκαν οἱ συντομογραφίες.

Ἐντιμότατοι Κύριοι Ἐπίτροποι τοῦ ἐνταῦθα γραικοῦ ἔθνους!

Ὁ τιμιώτατος Κύριος Ζαννῆς Βλαστός μ' ἐκοινοποίησε τὸ πρὸς τὴν τιμιότητά του γράμμα σας, τὸ ὁποῖον φέρει τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ ψῆφον εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα τῆς ἐνταῦθα ἑλληνικῆς Σχολῆς, καὶ ἐπομένως μὲ προσκαλεῖ εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἡ ψῆφος μὲ εὐφραίνει βεβαίως ὅχι μόνον διὰ τὴν ὁποίαν φέρει τιμὴν πρὸς ἐμέ, ἀλλὰ καὶ διότι μὲ δίδει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναλάβω τοὺς ὑπὲρ τῆς παιδείας γλυκεῖς ἀγῶνας, δέχομαι εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησίν σας, πρόθυμος ὢν νὰ συνεργήσω, εἰς ὃ τι δύναμαι, διὰ τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν. Ὅταν ἐκβῶ ἀπὸ τὸ Καθαρτήριο, πάραντα θέλω παρῶνσιασθῆν πρὸς τὴν ἐντιμιότητά σας, διὰ νὰ μάθω τὸ νέον σύστημα τῆς Σχολῆς, καὶ ὁποῖα θέλει εἶσθαι τὰ χρεῖα μου πρὸς αὐτήν. Ἀσπαζόμενός σας μένω

Καλλίνικος Κρεατσούλας

Ἐν Καθαρτηρίῳ τῆς Τεργέστης
τὴν 20 Ἰουνίου 1822.

Ἄνκαι ἡ θέσις ποὺ βρῆκε ὁ Κρεατσούλης τοῦ ἔλυνε, ἔστω προσωρινά, τὸ πρόβλημά του, ἐντούτοις ἡ πρόσληψή του δὲν πραγματοποιήθηκε. Οἱ αὐστριακὲς ἀρχὲς δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν τὴν ἀποβίβαση. Τὴν πληροφορίαν ποὺ μᾶς παραδίδει μόνον ὁ Μάμουκας¹⁴, ἐπιβεβαιώνει ἡ ἀκόλουθη ἐπιστολὴ τοῦ Κρεατσούλη πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῆς σχολῆς τῆς Τεργέστης.

13. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἡπειρώτη Ἰγνάτιο Σκαλιώρα, δάσκαλο στὴν Τεργέστη (1822-1830), ποὺ λίγα χρόνια πρὶν (1817) εἶχε ἐκδώσει τὸν ἀντικοραϊκὸ λιβέλλο Ἐπιστολὴ τῆς νέας φιλοσοφίας στηλιτευτικῇ πρ. Ἐρμῆς ὁ Λόγιος, 1818, σ. 59-62 καὶ 142-145.

14. Μάμουκας, ὁ.π.

Πρωτότυπο, λυτό. Ἀρχεῖο Ἑλληνικῆς Κοινότητος Τεργέστης, Φάκελος ἔτους 1822 (Ἀλληλογραφία)¹⁵.

Ἐντιμότατοι Κύριοι Ἐπίτροποι τοῦ ἐνταῦθα Γραικικοῦ Ἔθνους!

Πρὸ ἡμερῶν τινῶν ἡ ἀστυνομία ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὴν πατρίδα μου, τὸ ἐπάγγελμά μου, τὴν μέχρῃ τοῦδε διατριβήν μου κτλ. Ἐγὼ ἀπεκρίθην ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ὅτι εἶμαι Χῖος, ἐμαθήτευσα εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Χίου, ἐκβῆκα τώρα πρώτην φορὰν ἀπὸ τὴν Χίον, μὲ τοὺς ἀνακατωθέντας εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔχω καμμίαν κοινωνίαν κτλ. ἤλπιζα λοιπόν, ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ὑποψίαν κατ' ἐμοῦ· σήμερον μαθάνω μὲ ἄκραν μου λύπην, ὅτι ἐμποδίζεται ἡ ἀπὸ τὸ Καθαρτήριο ἐξόδός μου, ἐνῶ εἰς ὅσα ἠρωτήθην εὐρίσκω ἐμμαντὸν πάντῃ ἀθῶον.

Σὰς παρακαλῶ λοιπόν, Ἐντιμότατοι Κύριοι! νὰ πληροφορηθῇτε τὴν ἀπερασμένην μου διαγωγὴν ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας μου, καὶ ὡς πατέρες τῶν ὁμογενῶν νὰ δώσετε ἐγγύησιν εἰς τὴν ἀστυνομίαν διὰ τὴν εἰς Τεργέστην μέλλουσαν διατριβήν μου, βέβαιοι ὄντες, ὅτι καὶ διὰ τὸ ὅποιον μ' ἐτιμῆσατε ἐπάγγελμα, ὡς καὶ διὰ τὰς κατὰ μέρος συναναστροφάς μου, ἡ διαγωγὴ θέλει εἶσθαι κατὰ πάντα ἥσυχος καὶ εἰρηνική.

Ἐντιμότατοι Κύριοι! δι' ὧν ἐλπίζω νὰ ἀξιωθῶ τῆς ἀπὸ τὸ Καθαρτήριο ἐξόδου· ἀλλ' ἐὰν ἀποτύχῃ, σὰς παρακαλῶ, νὰ μ' ἐγγυηθῇτε, ὡς προστάται τοῦ ἔθνους νὰ ἐκβῶ ἐγὼ διὰ δέκα ἡμέρας, ἕως ὅτου νὰ οἰκονομήσω μερικὰς ἀναγκαίας μου ὑποθέσεις.

Ἐντιμότατοι Κύριοι! εἶμαι εὐελπὺς, ὅτι καὶ εἰς ἐμὲ θέλετε δείξειν, τὴν ὁποίαν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καθ' ἡμέραν δείχρετε πρόνοιαν, καὶ θέλω ἐπιτύχειν τῆς προστασίας σας· γένοιτο!

Ἀσπαζόμενός σας ἐκ καρδίας μένω

Καλλίνικος Κρεατσούλης

Ἐν Καθαρτηρίῳ τῆς Τεργέστης

9 Ἰουλίου 1822

Δὲν ξέρομε γιὰ ποιούς συγκεκριμένα λόγους ἡ αὐστριακὴ ἀστυνομία ἀρνήθηκε τὴν ἐξοδὸ τοῦ Κρεατσούλη στὴν Τεργέστη, ἐνῶ δὲν ἔκανε τὸ ἴδιο γιὰ ἄλλους Χιῶτες πρόσφυγες. Ἡ προέλευσή του ἀπὸ τὸ ἰδεολογικὸ ἐπίκεντρο —σχολὴ τῆς Χίου— ἐνὸς χώρου ὅπου τὸ προοδευτικὸ καὶ φιλελεύθερο κίνημα τοῦ Διαφωτισμοῦ εἶχε κάνει σταθερὰ βήματα ἴσως εἶναι ἓνας πιθανὸς λόγος. Ἐξάλλου ἡ πληροφορία ὅτι ὁ Κρεατσούλης ἦταν φιλι-

15. Τὴν ἐπιστολὴν ἀντέγραψε ἡ δ. Ὀλγα Κατσιαρδῆ. Τὴν εὐχαριστῶ γιὰ τὴν παραχώρησιν τῆς δημοσιεύσεως.

κός¹⁶ ίσως μπορεί νά ἔχει κάποια σχέση μέ τήν αὐστριακή ἀπαγόρευση.

Τήν ἴδια χρονιά βρίσκουμε τόν Κρεατσούλη στό Λιβόρνο. Ὁ Ζερλέντης βασιζόμενος στό ἀρχαικό ὕλικό τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος Λιβόρνου μᾶς λέγει ὅτι «ὁ Κρεατσούλης ἐκ Χίου δι' Ἀγκῶνος εἰς Λιβόρνον ἐλθὼν» ἀνέλαβε τή σχολή τοῦ Λιβόρνου¹⁷. Φαίνεται λοιπόν ὅτι ἀπό τήν Τεργέστη ὁ Κρεατσούλης κατευθύνθηκε στόν Ἀγκῶνα καί ἀπό κεῖ στό Λιβόρνο.

Στή σχολή τοῦ Λιβόρνου ὁ Κρεατσούλης ἔμεινε ἀπό τὸ Θέρος/Φθινόπωρο 1822 ὡς τόν Φεβρουάριο 1826¹⁸. Ἐκεῖ καί σ' αὐτό τὸ χρονικὸ διάστημα ὁ Κρεατσούλης εἶχε τήν εὐκαιρία νά μετατρέψει τήν ὑπάρχουσα σχολή στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως («τῶν κοινῶν γραμμάτων») σὲ «φιλολογική», διότι «ἐδιδάσκετο ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία, ἡθική, ἱστορία, καὶ χριστιανικὴ κατήχησις κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς»¹⁹. Ἡ προεπαναστατικὴ σχολή τῆς Χίου ἔγινε τὸ ὑπόδειγμα γιὰ τή σχολή τοῦ Λιβόρνου καὶ ὁ Κρεατσούλης ἐφήρμοσε ἐκεῖ ὅ,τι εἶχε μάθει κοντὰ στόν Βάμβα.

Τὰ προβλήματα ποὺ εἶχαν δημιουργηθεῖ τὸ 1825 στὴ Μασσαλία μετὰξὺ τοῦ ἐμπόρου Τζίτζινια καὶ τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας Ἀρσενίου ὁδήγησαν τήν ἐλληνικὴ κοινότητα τῆς Μασσαλίας στὴν ἀπόφαση (27 Νοεμβρίου 1825) νά καλέσει τὸν Καλλίνικο στὴν γαλλικὴ αὐτὴ πόλιν σὲ ἀντικατάσταση τοῦ ἀρχιμανδρίτη Ἀρσενίου²⁰. Ὁ Κρεατσούλης προτίμησε τὴ νέα θέση ἀπὸ αὐτὴ τοῦ Λιβόρνου καὶ στίς 15 Φεβρουαρίου 1826 ἀνέλαβε καθήκοντα ἐφημερίου στὴ Μασσαλία²¹. Ἀπὸ τότε παρέμεινε καὶ ἔζησε ἐκεῖ ὡς τὸν θάνατό του στίς 10 Σεπτεμβρίου 1861.

Στέρ.Φασουλᾶκης

16. Τὴν πληροφορία μᾶς παραδίδει ὁ π. Μάρκος Ἀγ. Βασιλάκης, *Χιακὰ Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά*, τ. Α', 1950-1951, τχ. 1, σ. 34-35, βασιζόμενος σὲ ἐκκλησιαστικὸ λόγο τοῦ Κρεατσούλη, ὁ ὁποῖος σήμερα λανθάνει.

17. Περικλέους Γ. Ζερλέντη, «Περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνικῆς σχολῆς (1805-1837)», *Παργασσός*, τ. Θ', 1885, σ. 335-336.

18. Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Γεωργίου Γεω. Λαδᾶ, *Ι. Συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τεργέστης...*, Ἀθήνα 1974, σ. 24, ὅτι ὁ Κρεατσούλης διατέλεσε ἐφημέριος στὴν Τεργέστη γύρω στὰ 1825, ἐλέγχεται ἀνακριβῆς.

19. Π. Γ. Ζερλέντη, *ὁ.π.*, σ. 336.

20. P. Echinard, *Grecs et philhellènes à Marseille...*, [Μασσαλία 1973], σ. 280' πρ. τὴν ἀνακοίνωση τῆς Ε. Α. Καρύδη, «Ὑποπτη κίνηση κατασκοπείας (1825) εἰς βάρος τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος», *Πρακτικὰ τοῦ Α' Συνεδρίου Ἀρχολογικῶν Σπουδῶν*, Ἀθήνα 1979, σ. 271-290.

21. Ἡ ἀκριβὴς ἡμερομηνία ἐξάγεται ἀπὸ τὴν αὐτόγραφη *Βίβλον* βαπτίσεων κλπ. τοῦ ναοῦ τῆς Μασσαλίας, τῆς ὁποίας ἐπεξεργάζομαι τὴν ἐκδοση.